

Ծ Ա Ղ Ի Կ

Մ Ա Ն Կ Ա Ն Ց

Շ Ա Բ Ա Թ Ա Կ Ա Ն Հ Ա Ն Դ Է Ս

Դաստիարակութեան եւ Կրթութեան

ԾԱՂԻԿ ՄԱՆԿԱՆՑԻ կը հրահարակուի ամէն ուրիշ օր, իբաց առեալ Յունիս եւ Յուլիս ամիսները. Բաժանորդագիրն է ԿԱՆԻՅԻ, Պօլտոյ եւ զատուաց համար, տարեկան 50 դանեկան. վեցամսեայ 25 դանեկան, եռամսեայ 15 դանեկան. Այլ երկրաց համար 12 ժանգ, իւրաքանչիւր քիւր կ'արժէ 50 փարա: Գաւառներէն դրոսմարուր ալ կ'ընդունուի: Բաժանորդագրութեան համար դիմել առ ՏՏՈՐԷՆ—Խմբագիր Միմրան Ասֆանդ, Էսկի Ջապրիէ հասէսի քիւ 61, Նշան Կ. Պերպլեւանի սպարանը:

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔ

Ն Ո Ր Ը Ն Թ Ա Ց Ք

Ս Ր Բ Ա Զ Ա Ն Պ Ը Տ Մ Ո Ւ Թ Ե Ն Ն (1)

Յանցանք եւ պատիժ Աղամայ

Դ Ա Ս Գ.

Ուսուցիչ. Ըսէ՛, տղա՛ս, ինչ որ գիտես մեր նախաձեռնողաց յանցանաց եւ անոնց պատժոյն վրայ:

Աւակերս .....

Ուս. Թուէ՛ այն զանազան յանցանքներն որք կը գտնուին սկզբնական մեղաց մէջ:

Աւ. Ա. — Անհնազադութիւն: Աստուած արդիւրած էր իրենց ծառի մը պտղէն ուտել: Բ. — Ուրիշամոլութիւն: Եւս մտքէն չանցուց որ այդ պտղոյն համը դառն պիտի ըլլայ: Գ. — Հպարտութիւն: Դուք պիտի նմանիք Աստուծոյ:

Ուս. Եւս մեղանշեց որովհետեւ մօտիկ ըրաւ օձին ձայնին. ի՞նչ կը հետեւցնես աստի:

Աւ. Երբ մարդ կ'անայ մէկու մը որ կ'ուզէ զինքն առաջնորդել դէպ ի չարն, եթէ չջանայ անկէ խոյս տալու կորստեան մատնուած է. եթէ երբեք ընկերներէն մին ուզէր չար դործ մը գործել տալ ինձ, մըտիկ չպիտի ընէի իրեն, եւ իսկոյն խոյս պիտի տայի անոր քովէն:

Ուս. Ադամ դատապարտելի վատուածեամբ մը չհամարձակիր մերժել ինչ որ իրեն կը տրուի. հետեւութիւն մը հանէ՛ աստի:

Աւ. Երբ գէշ օրինակ մը տրուի մեզ, պէտք է զգուշանալ անոր հետեւելէ, եւ գիտնալ ի հարկին հաստատամտութիւն յոյց տալ:

Ուս. Աստուծոյ առ մարդն ուղղած սա խօսքերը՝ հացը հակսիղ ֆրիքնովը պիտի ուտես, խորհրդածութիւն մը չե՞ն ծանուցաներ ի քեզ:

Աւ. Այո՛, եւ սա խորհել կուտայ ինձ թէ ամէն մարդ ի՛նչ վիճակի մէջ ալ գըտնուի, պարտի աշխատիլ. աշխատութիւնը աստուածային օրէնք մ'է, պարտիմ ես ալ անարտունջ հնազանդիլ այս օրէնքին:

Ուս. Քիչ մը յառաջ ինձ ըսիր թէ Ադամ եւ Եւս իրենց անհնազանդութենէն վերջը ամօթահար եղան եւ պահուրտեցան. այս

(1). Տես թիւ 4.

խօսքերէն ի՞նչ կը հետեւցնես :

Ա. Կը հետեւցնեմ թէ ամ թ և երկիւղ մեղաց դառն պտուղներն են և պարտիմք խորշիւ անոնցմէ որպէս զի Աստուծոյ եւ մարդոց առջեւ երեւալու չամչնանք :

Ուս. Մարդուս ամենէն քաղցր ուրախութիւններէն մին այն է որ իր նմանեաց պարկեշտ նայուածքէն երկիւղ չունենայ և կարենայ անոնց առջեւ բարձր ի գլուխ ու պարզերես կենալ :

Դ Ա Ս Դ.

Կայլ. Եւ Աբել

Ուս. Կայէնի և Աբելի պատմութիւնը պատմէ :

Ա. ....

Ուս. Ինձ կ'ըսես թէ Կայէն և Աբել, երկուքն ալ Աստուծոյ զոհ կը մատուցանէին. ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Աստուած Աբելինը կ'ընդունէր և Կայէնինը կը մերժէր :

Ա. Բարին Աստուած սրտերնուս մէջ բուր եղած բաները գիտէ, բան մը իրմէն ծածկուած չէ. կը տեսնէր Աբելի մաքուր հոգւոյն մէջ իր բոլոր երախտագիտութիւնը, իր բոլոր սէրը, և իր բոլոր ուրախութիւնը զորս կ'զգար Աբել երբ կը զոհէր իրեն իւր գառնուկներուն ամենէն գեղեցիկները. բայց կը տեսնէր նաև թէ Կայէն կը կեղծէր զգացումներ զորս չունէր, ուստի իւր նուէրները երբեք հաճելի չէին Աստուծոյ :

Ուս. Աստի հետեւցուր, սիրելի աղա՛ս, թէ արտաքին բարեպաշտութիւնը բաւական չէ, եւ թէ Աստուծոյ հաճոյ ըլլալու համար պէտք է որ սրտով բարեպաշտ ըլլանք. յիշէ՛ նաև թէ կեղծաւորութիւնը ամօթալի մոլութիւնն ո՛րէն. մի նուաստանար երբեք ըսելու ինչ որ չես մտածեր եւ մի ըներ երբեք գործ մը որ սիրտդ չընդունիր : Տղա՛ս, չտա ընկերներ ունիս. անոնց մէջ կան որք բարի եւ հաճոյակատար են քեզ համար. ընդհակառակն կան ուրիշներ ալ որք կուտասէր և չար են. զո՞րո՞նք նախամեծար կը համարես :

Ա. Աւաջիները :

Ուս. Արդ կը տեսնես թէ սիրելի ըլլալու գաղտնիքը ինքզինքը հաճելի ընելն է. կ'ուզե՞ս վայելել ծնողացդ, դաստիարակացդ և ընկերներուդ սէրը. եղի՛ր հլու,

մեծարող, մարգասէր և պիտի ըլլաս սիրելի :

Ըսէ՛ ինձ թէ ի՞նչպէս պիտի վարուիս այսուհետեւ Կայէնի պատմութիւնը լսելէդ յետոյ :

Ա. Նախանձը պատճառ եղաւ Աբելի մահուան : Ամէն ջանք ի գործ պիտի դնեմ որպէս զի այս սոսկալի մոլութիւնը չմոռնէ երբեք սրտիս մէջ :

Ուս. Նախանձը կը խռովէ ընտանեաց խաղաղութիւնը և կը թունաւորէ նախանձոտին օրերը : Նախնիք կը ներկայացնէին նախանձը ծեր ուրուականի մը կերպարանքին տակ. կապարի գոյնով, գլուխը իժերով պսակուած, օձ մը ձեռքը բռնած և ոտքերուն տակ ալ եօթն գլխով Հիդրայ մը. միթէ ասոնք նախանձոտի մը վայելու նշաններ չե՞ն. կապարի գոյնը կը նշանակէ տանջանքները որոնցմով պաշարուած է. և օձերուն թոյնը կ'առնու թափելու համար այլոց գործերուն վրայ և անոնց վնասելու համար : Եօթնագլուխ Հիդրան իւր տանջանքներն են որք միշտ կը նորոգուին եւ կ'արգիլեն զինքը վայրկեան մը երջանկութիւն վայելել :

Գ. րեց

ԿԱՐՏԻՆԷ Մ. ԱՍԲԱՆԱԶ

Հետեւողութեամբ Օրիորդ Ժիւրապիլի

ԸՆԹԱՅԲ ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԻՇՈՒՆ ԲՍՂՁՄՆՔՆԵՐԸ

(Առակ)

ՅԱՏԱԿԱԴԻՓ

Գարունը հասած էր, ... գեղեցկութիւն բնութեան, ... էջը կուլար վասն զի ծաղկանց ստուար քանակութեամբ կը բեռնաւորէին զինքը, ... կ'անիծէ գարունը եւ կը բաղձայ ամառուան :

Կը հասնի ամառը, ... էջը կը բեռնաւորեն բանջարով, ... իւր վիշտը աւելի մեծ է, կը բաղձայ աշնան :

Աշունն ալ կը հասնի, ... կ'աւելնան տառապանք խեղճ անասնոյն, ... կրել կուտան իրեն, ... Ըսէք իւր գանգատներն ... Կը բաղձայ ձմեռուան :

Ներկայացուցէք ձմեռն իւր ձիւներովն

եւ սառներովն, բերելով իշուն համար նոր աշխատութիւններ... Հարկ աղբ տանելու ի դաշտս:

Վերջացուցէք ըսելով թէ իւր վիճակը փոխել ուզելն, սովորաբար թշուառութիւնը փոխել ուզել է:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՄՆ

Բացուած էին դուռնք գարնան, և դաշար կ'ընծայէր աչաց գեղածիծաղ տեսարան. բնութիւնը, զեփիւռին փայփայիչ շնչովն ոգեւորեալ, կը պարզէր իւր բոլոր գեղն ու հրապոյրն. էջը կուլար, և իրաւունք ունէր լալու: Հէք անասունը արդարեւ ստիպուած է ամէն օր քաղաք տանելու ծաղիկներ, բայց խիստ չատ էր անոնց քանակութիւնը և դուռած էին անոնք, իրենց բնիկ հողովն, խեցեղէն անօթներու մէջ: Ուստի կ'անարգէր գարունը և անոր բոլոր ցանկալի հեշտութիւններն: Կը փափագէր տեսնել ամրան գալն:

Ահա ամառն. և անոր հետ նոր տառապանք մեր հէք իշուն: Ագահ տէր մը օր չէր անցներ առանց զայն բեռնաւորելու բանջարներով, զորս պէտք է պտտցնել, ամէն փողոցներու մէջ, վաճառելու համար. էջը, այս աշխատութիւնը տալի տաժանելի գլուխով քան զառաջինն, կը խորշի կը գարշի ամառէն և կը տենչայ աչնան:

Բայց այն ինչ կը հասնի աշունը, կ'սկսի զղջալ որ փափագեցաւ այնմ: Անդու անդադար պէտք է միւրգ տանիլ մեծամեծ կողովներու մէջ լցուած. այս տխուր լուրը դարձեալ դառն գանգատներ արձակելու տայ նմա. և իւր անխոհեմ իզձերն կը գոչեն զձմեռն, որ բաւական կ'ուշանայ գալու:

Կը հասնի ձմեռն, հիւսիսայ սառնամանուտ թեւոց վրայ նստած, և, տարածելով ամենուրեք ձիւն ու եղեամ, մեր ծոյլ իշուն ոտները կը թմրեցնէ. բայց չէ թմրեցուցած ահարկու բազուկն իւր տիրոջ, որ ամէն օր վաղայարոյց ելած, կռգայ սուկալի ձայնով իրեն իմացնելու որ սկսի իւր հանապաղօրեայ աշխատութիւնը, այն է կրկնել աղբ ծանրակիր և գարշահոտ, և խաբաղանի ուժգին հարուածներն անդրէն ստանալ կուտային իրեն իւր կորուսած ուժերն:

Յայնժամ մեր եղիկի էջն այնքան կը յու-

սահատի որ իւր անցեալ հեծութիւնք խաղ մ'էին այժմու հեծութեանց քով. հուսկ ուրեմն խեղամուտ կ'ըլլայ որ բախտի փոփոխում խեղբէն սովորաբար թշուառութեան փոփոխում խեղբէն է:

ՏԷՂԻՅԵՐ

Թարգմ. Մ. ԱՍԲԱՆԱՋ

ԻՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Բ Ո Ւ Ր Դ

Գիտէ՞ք թէ ինչ տեսակ նիւթէ շինուած են այն տաք հանդերձներն՝ զորս կը կրենք մեր վրայ ձմրան եղանակին մէջ: — Այո՛, ուսուցի՛չ, բոլորէ՛ շինուած են: — Հա՛ւ, բուրդը կտաւին, կանեփին կամ բամպակին նման բոյս մ'է՞: — Ո՛չ, ոչխարը կուտայ մեզ բուրդն: — Հա՛ւ, բուրդը ոչխարին մահուանէ՞ն վերջը կ'առնունք, եզան մորթին նման ուսկից կաշի կը պատրաստուի: — Բուրդը կենդանի ոչխարին կռակին վերայէն կը կտրեն: — Արդարեւ, ամէն տարի ամրան եղանակին մէջ կը կտրեն. բայց անասնոյն վրայ եղած միջոցին այն վիճակը չունի, ինչ որ կ'ունենայ մեր հանդերձներուն մէջ: Փոշին և անասնոյն քրտինքը կ'պատեն զայն ճարպ կոշուած պարարտ մարմնով մը, զոր պէտք է հանել: Ուստի եւ բուրդը կտրելէ առաջ, ոչխարները կը տանին հոտոջ ջրոյ մը եզրն, և հո՛ն երկու հոգի ոչխարը կը բռնեն, ջրոյ մէջ կ'ընկղմեն և այնչափ կը շփեն մարմինը որ բուրդին մէջէն դուրս հոտոջ ջրովը լինի մաքուր և պայծառ: Յետոյ կը չորցնեն, կարելի եղածին չափ մինչեւ մորթին մօտ կը խուզեն, լայն կտրոցներ ունեցող միրտալի մը միջոցաւ: Այս գործողութիւնը կը կոչուի խուզում:

Երբեմն ոչխարները առանց լուացուելու կը խուզուին: Այս կերպով կտրուած բուրդը կը կոչուի ցաւալից բուրդ: Գործածելէ առաջ կը լուան դետի մը մէջ:

Իսկ հիւանդութեամբ մեռած և կամ ընտանդանոցին մէջ մորթուած ոչխարին բուրդը կը կոչուի մեռած բուրդ. տարակոյս չէ, կայ որ ստորին տեսակ բուրդ մ'է այս:

Լուալու գործողութիւնը բաւ չէ միայն:

սպիտակացնելու համար ոչխարին բուրդը՝
Ծծումբը կը գործածուի սպիտակացնելու
համար. կը ճանաչէ՞ք այն շոգին որ յառաջ
կուգայ վառած լուցկիէն և որ հազ իսկ կը
պատճառէ: — Այո՛, ուսուցիչ: — Եթէ
ծաղիկ մը, ինչպէս մանիչակ մը և կամկար-
միր վարդ մը դնենք այդ շոգւոյն առջեւ
որ ծծմբային կազ կը կոչուի, անմիջապէս
պիտի սպիտականայ (փորձը կատարեցէ՛ք):
Բուրդին դեղնկէկ գոյնը ջնջելու համար
միւսնոյն գործողութեան կը դիմեն: Թեթեւ
կերպով թրջուած բրդէ՝ հիւսուածներն կը
կախեն մեծ սենեկի մը պատէն ուր ծծումբ
կ'այրի, ամէն դռներն կը գոցեն և 12 ժա-
մէն վերջը գործողութիւնը կը վերջանայ.
ապա բուրդը տաք ջրով լաւ մը կը լուան.
եւ ձեռն նման կը ձերմկնայ:

Կրնա՞ք ըսել թէ ի՞նչ բանի կը ծառայէ
բուրդն: — Բրդէ կը շինուին ասուեղէն,
ծածկոցներ, հիւսուածներ. (tricots) գուլ-
պաներ, ձեռնոցներ, գորգեր և անկողնոյ
կազմածներ: Բրդէ նաև կը շինուի Փլանէլ-
մէրիցոս կոչուած ոչխարին բուրդը շատ
ընտիր և յարգի է:

Անկողնոյ համար գործածուող բուրդը կը
գլխէն. գլխէ գործիններ կան որք կը բաղկա-
նան երկու տախտակներէ որոց մակերեսը
ծածկուած է ասեղիկներով:

Հիւսկէններ շինելու համար, բուրդը մա-
նարաններու մէջ կը տանին ուր բազմաթիւ
մեքենայներու միջոցաւ թելերու կը վե-
րածուին: Իսկ բրդէ թելերը հիւսելու հա-
մար, ոտայնանկը իւր գործիքին վրայ եր-
կայնութեան թելերը լաւ մը կը լարէ սա-
ւանի սէս, և յետոյ լայնութեան թելերը
անոնց հետ խաչաձեւ կը հիւսէ: Ոսկեղէն
և մետաքսեղէն հիւսուածներ կան:

Բուրդը սպիտակ է. բայց ինչո՞ւ մեր հան-
դերձներուն գոյնը տարբեր է: — Որովհե-
տեւ բուրդը ներկման կ'ենթարկեն: — Այո՛,
տղա՛քս, հիւսելու գործողութենէն առաջ
կամ վերջ, բուրդը կը ներկեն:

Բուրդը իւր գործածութեանց պատճա-
ռաւ օգտակար է: Բրդի աղտոտ կտորները
կը հաւաքեն ո՛չ թէ թուղթ շինելու հա-
մար, այլ խառնելու քիչ մը նոր բրդի հետ
և խառնուրդէն պատրաստելու համար ըս-
տորին կարգի ասուեղէն:

Մ. Գ. ՄՕՋԵԱՆ

Ուսուցիչ Իրագիս. Է. Բնակ. գիտութեանց

ՄԻՋԻՆ ԸՆԹԱՑՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵՂՈՒ

ԿԱՌՔ ԵՒ ՃԱՆՃ

Ընդ զառ ի վեր ուրեմն աւագուտ, դըժ-
ուարին,

Եւ համակ՝ արեգդէմ,²

Երիվարք վեց ուժեղք ելանէին կառօք:

Կանայք, միանձն,³ ծերք, ամենեքին իջին:

Անդրուարն⁴ էր քըրտնեալ, թասէր,⁵ եւ
պարտասեալ:⁶

Ճանճ մի յանկարծ եկեալ մերձենայ ի ձի-
անըն,⁷

Համարի տալ ոգի նոցա բըզզմամբ իւրով.
Մերթ՝ ըզմին խայթէ նա, մերթ ըզմիւսն,
եւ կարծէ

Եթէ ինքն է որ տայ խաղալ մենքենային.

Նստի 'քեղւոյն⁸ վերայ, ի քիթ կառավարին:

Այն ինչ տեսանէ նա ըզկառաւն զի խաղան,
Եւ զորեարն⁹ զի գընան,

Անձին իւրում միայն ընծայէ նա ըզխառան.
Գընայ, դայ չութափէ¹⁰, թու՝ իմըն թէ իցէ
Ճակատայարդար¹¹ ոմն որ այսր անդր ար-
չաւեալ՝

Մըղէ ըզգօրսն յառաջ, ձեպէ ըզյաղթու-
թիւնն:

Ճանճն ի յամուն յայնմիկ հասարակաց
կարեաց¹²

Քանքատի թէ է միայն, նըմա եւեթ է
փոյթ,

Անդրուարին օգնող չիք ոք այլ բընաւին:

Միանձն ատէ զիւր ժամն

Օգտեալ ի պարապոյն¹³, և կին մի կայ երգէ.

(Արդարեւ ժամանակ էր մըրմընջելոյ երգս.)

Տիկին մեր ձանճ երթայ երգել յունկըն նո-
ցա,

Եւ այլ եւս նոյնգունակ առնէ բիւր խա-
ղալիս:

Յետ բազում ճըգնութեանց կառքն հասա-
նեն ի դարն,¹⁴

Յայնժամ a O'ն, ոգի առցուք¹⁵ արդ,» ասէ
ձանճ մեր

«Այնչափ ինչ արարի, զի եւ որեարն ի
դիւր:¹⁶

Աղէ, տեարք երիվարք, հատուցիք ինձ
զիմ վարձ:»

Այսպէս եւ ոչ սակաւ մարդիկ փութան
ձեպին ,

Խառնեն զանձինս ի դործ ,
Կարծեն թէ ամենայն ուրեք են կարեւոր .
Այլ ամենայն ուրեք են տաղտուկք ,¹⁷ ար-
ժանիք

Արտաքսելոյ ի դուրս

Լաճօնիք

Թարգմ. Ա. Մ. ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՔ

1. Համակ. բոլորովին : 2. Արեգդեմ. արեւու դէմ :
3. Միանձն. ճգնաւոր, կրօնաւոր : 4. Անդրուար.
կառքի լծուած ձի կամ ջորի : 5. Թասել. հեքք
բռնուել : 6. Պարտաւել. յոգնել : 7. Զիւն. ձիւր : 8.
Քեղի. կառքի ղեկ : 9. Որեւար. մարդեր : 10. Շուքու-
փել. աճապարել : 11. Ճակատայարդար. զորագլուխ :
12. Կարիք. կարօտութիւն, պէտք : 13. Պարսպ. յոր-
մար ատեն : 14. Դար. բարձ տեղ, բլուր : 15. Ողի
առնուլ. շունչ առնել : 16. Դիւր. դաշտ : 17. Տաղ-
տուկ (ած). ձանձրալի :

Վերագրեալ գրաբար հաստատածին գաղ-
ղիերէն բնագիրը կը դնեմք աստ առ ի
համեմատութիւն :

LE COCHE ET LA MOUCHE

Dans un chemin montant, sablonneux,
malaisé,
Et de tous les côtés au soleil exposé,
Six forts chevaux tiraient un coche.
Femmes, moine, vieillards, tout était des-
cendu :
L'attelage suait, soufflait, était rendu .
Une mouche survient, et des chevaux
s'approche,
Prétend les animer par son bourdonne-
ment,
Pique l'un, pique l'autre, et pense à tout
moment

Qu'elle fait aller la machine,
S'assied sur le timon, sur le nez du co-
cher .

Aussitôt que le char chemine ,

Et qu'elle voit les gens marcher,
Elle s'en attribue uniquement la gloire .

Va, vient, fait l'empressee : il semble que
ce soit

Un sergent de bataille allant en chaque
endroit

Faire avancer ses gens et hâter la victoi-
re .

La mouche, en ce commun be-
soin,
Se plaint qu'elle agit seule, et qu'elle a
tout le soin ;
Qu'aucun n'aide aux chevaux à se tirer
d'affaire .

Le moine disait son bréviaire :

Il prenait bien son temps ! Une femme
chantait ;
C'était bien de chansons qu'alors il s'a-
gissait !

Dame mouche s'en va chanter à leurs o-
reilles,

Et fait cent sottises pareilles .

Après bien du travail, le coche arrive
au haut .

Respirons maintenant ! dit la mouche aus-
sitôt :

J'ai tant fait que nos gens sont enfin dans
la plaine .

Ça, messieurs les chevaux, payez-moi de
ma peine .

Ainsi certaines gens, faisant les emp-
ressés,
S'introduisent dans les affaires :
Ils font partout les nécessaires,
Et, partout importuns, devraient être
chassés .

LA FONTAINE

ԸՆԹԱՑԲ ԸՆԴԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՐ ԵՒ ՍՈՒՐ

(Առակ)

ՅԱՏԱԿԱԳԻՄ

Պիտի պատմէք որ, մինչդեռ արօր մը
հանդարտօրէն ակօս կը բանար, յանկարծ
քրքրուած հողոյն տակէն սուր մ'երեւան
կուգայ, որ երկար դարերէ հետէ Թաղուած
կը մնար անդ : Կը զայրանայ արօրին դէմ
որ եկած էր խռովել իւր հանգիստն եւ
իւր ներկայութեամբ պղծել այն տեղերն
ուր կը հանգչէին քաջաց ոսկերք : Նա-
խատալից լեզուաւ խօսք կ'ուղղէ անոր ու
կը յանդիմանէ զնա՝ կոչելով «անարգ գոր-
ծի» :

Արօրը մեղմութեամբ պիտի պատասխանէ .

Նմա, հակիրճ բանիւք բացատրելով իւր կատարած կարեւոր պաշտօնը: Սուրը եւս քան զեւս պիտի գրգռի, եւ պիտի սկսի թուել իւր պարծանաց իրաւունքներն, իւր գերազանցութեան փաստերն, իւր փառաւոր անցեալն. արեամբ ներկուած, յաղթութիւններ տարած, փառքով պսակուած է երբեմն: Բաց աստի, ի՞նչ հեռաւորութիւն իւր ու արօրին մէջ. զուգակըշիւ մը կ'ընէ երկու դերերուն, իւրն ցուցանելով փայլուն ու ազնուական, նորայն՝ շինական ու անարգ...:

Առ այս պիտի պատասխանէ արօրը հանդարտութեան յորդոր կարգալով սուրին եւ բացատրելով իւր կենսական կարեւորութիւնն ամէն կարգի մարդոց համար. — արօրը կեանք կը սփռէ, կը սնուցանէ, մինչդեռ սուրը կեանք կը հնծէ... արցունք կը հոսեցնէ... եւ այլն: Որո՞ւնն է ապագայն:

Սուրը կը լռէ ամօթահար:

ԸՆԴՀԱՅՆՈՒՄՆ

Մի հովտի մէջ, խաղաղ այժմ, բայց որ դուռացած էր մերթ բանակաց ընդհարմամբ եւ արիւնարբու զինուց շառաչմամբ, Արօր մի հանդարտիկ կ'ափօսէր զերկիր: Յանկարծ երեւան եկաւ մի սուր ժանգաճար, որ երկար դարերէ ի վեր թաղուած էր անդ: «Ո՞վ կը համարձակի խռովել իմ հանգիստս», գոչեց զայրագին, եւ, նշմարելով զԱրօր, յաւելցուց, «Օ՛հ, դո՞ւ ես այդ յանցաւորն, ո՞վ անարգ գործի՝ բաւական չէ՞՞ քեզ քո ներկայութեամբ պղծել այս վայրերն ուր կը լսուէր երբեմն շախմատի ձակատաւարութիւնը եւ ուր կը հանգչին բազում քաջերու ոսկերք, եւ կը յանդգնէին հարուած մ'ալ տալ ինձ եւ ի բաց կորզել զիս այն տեղէն ուր կը նընջէի անվրդով»: — «Ի՞նչ իրաւամբ կը խօսիս այդպէս, պատասխանեց մեղմօրէն Արօրն, չե՞ս տեսներ պաշտօնը զոր կը կատարեմ, պէտք է որ բրեմ հողն, բանամակօնն ուր պիտի բուսնի ցորեանն կենսատու»: Սուրն այս խօսքերէն կատաղեցաւ, աղօտ նշոյլներ արձակեց եւ խրոխտ ու արհամարհոտ ձայնիւ գոռաց. «Յանդգնութիւնդ անտանելի է, ո՞վ թշուառական կը հասկնամ քո միտքն, կը յաւակնիս ինք. զինքդ բաղդատութեան դնել ինձ հետ, եւ արդէն կ'սկսիս ներքոյն ընել քո ծառայութեանց:

«Ո՞վ ես դու իմ քով, թէ եւ անիայլ եւ ժանգաճար կը տեսնես դու զիս այժմ, բայց գիտցի՛ր որ փառաւոր անցեալ մ'ունեցած եմ եւ քաջերու ափին մէջ չողացած: Փանի՛ քանի՛ մարդկային էակաց արեամբն եմ ներկուած, ի՞նչ յաղթութիւններ տարած, ի՞նչ փառքերով պսակուած: Երբ կը ձօճէի օդին մէջ փայլակնացայտ, ա՛յ կը սփռէի ամենուրեք եւ թշնամի գունդեր ի փախուստ կը խուճապէին իմ առջեւէն: Արօր մ'ի՞նչպէս կարող է ի կշիռ մտնել Սրոյ հետ. Սուրը դիւցազանց բաժին, Արօրն շինականին. Սուրը բանակներ կը ձեռքէ՛ արիւնոռոգ ուղի մի բանալով ի փառս, Արօրն զհողակոշտ միայն գիտէ պատահել. Սուրն՝ յազդեր իշխանաց եւ զօրավարաց՝ կը մտնէ պալատներէն ներս, եւ կը բազմի ի դահոյս, Արօրն՝ ընկեր չուառական գիւղացւոյն՝ արտերէն եւ ագարակաց բակերէն անդին չէ՛ կարող երթալ: Ծանցցի՛ր քո չափն եւ ըստ այնմ խօսէ: »

Վեհանձնաբար պատասխանեց Արօրն. «Հանգարա՛ւ, ո՞վ Սուր, եւ ուկն դիւ ինձ. ինչ որ կը փայլի առաւել եւ կը հանէ աւելի աղմուկ՝ նա չէ՛ միշտ իրաւամբ ամենէն մեծն: Ի՞նչ է անցեալն որոյ վերայ կը պարծիս. — Շար մ'սպանութեանց. արեան բոսորագոյն փայլն է եղած քո փառքն, անկենդան դիակներն՝ քո յաղթութեան նըշանք, եւ այրեաց ու որբոց հեծեճանքներն՝ քեզ յաղթական նուագներ: Ի՞նչ է Սուրը. — մի գործի աւերանաց, մահուան. միայն կեանք գիտէ հնձել, արիւն եւ արտասուք հոսեցնել, թշուառութիւն եւ աւեր սփռել, մինչ Արօրն է գործի խաղաղութեան, կենաց, առատութեան: Արօրը բարիք կ'ընձեռէ մարդկային ազգին առանց ամենափոքր չարիք գործելոյ. դիւղացւոյն բաժինն է, այո՛, բայց նորա շնորհիւ կ'արտադրի հունձքն սոկեղիսակ որ կը սնուցանէ ձօխն իւր պալատան, իշխանն իւր դահուն վերայ: Թէ չլինի Սուրը, կը վերնայ արիւնուշտ պատերազմն, որ կը խլէ այրերն իւրեանց ամուսնոց գրկէն, զորդիս կը զրկէ իւրեանց հայրերէն եւ կ'անդաւազէ մայրերն. թէ չլինի Արօրն, կը պակասի հացն, կը մարի ուրախութիւնն ընտանեկան յարկերու եւ կը տրիւ սովն ահարկու: Ես աշխատութեան դորավիզն եմ, զիս կ'օծէ ու կը նուիրագործէ ձակատու քրտոն արգիւնա-

րար. արի՛ւն կը հոտիս դու, ամենէն մահա-
բոյր սուրն է ամենէն փառաւորն: Բայց իմ
կողմն է յառաջդիմութիւն. քանի քաղաքա-
կրթութիւնը կը ծաւալի, կ'առաւելու իմ
յարգն և կը նսեմանայ քոյդ. ի՛մ է ասպա-
գայն, մինչ տակաւ պիտի մոռցուիս դու, և
անշուշտ պիտի գայ այն օր ուր հնութեանց
թանգարաններու մէջ միայն ցոյց պիտի
տրուիս իբրև հետաքրքրութեան առար-
կայ: »

Սուրը մնաց ամօթաւոր և չհամարձակե-
ցաւ յաւելուլ ինչ ի պատասխանի:

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ,

ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆ⁽¹⁾

ԲՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԱՐԱՐԵՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԱՆՑ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՍ

ՆԵՐԱԿԱՅԻ ԵՒ ՍՈՐՈԳԵԼԻՈՅ ԶԵՒԵՐ

9. Հ. Ենթական եւ ստորագելին ի՞նչ
ձեւեր կրնան ունենալ.

Պ. Ենթական և ստորագելին կրնան բլ-
լու պարզ կամ բաղադրեալ լոկ կամ բազմա-
մասն:

10. Հ. Ենթական երբ պարզ է.

Պ. Ենթական պարզ է, երբ եզակի կամ
յոգնակի մէկ բառ է, զոր օրինակ. Վա-
նան աշխատասէր է: Մոյիեր թշուառ են:
Ասէ Յիսուս: Հովիւք արածեն զխաչինս:

11. Հ. Ենթական երբ բաղադրեալ է.

Պ. Ենթական բաղադրեալ է, երբ երկու
կամ աւելի բառ է. զոր օրինակ. Տիրան եւ
Վանան պարկեշտ աշակերտներ են: Մեղուն
և մեջիւնն վատաց վարդապետք լինին:

12. Հ. Ստորագելին երբ պարզ է.

Պ. Ստորագելին պարզ է երբ մէկ բառ է.
ինչպէս, Զղջիկը կենդանածին է: Անկաթո-
սական է Աստուած:

13. Հ. Ստորագելին երբ բաղադրեալ է.

Պ. Ստորագելին բաղադրեալ է, երբ եր-
կու կամ աւելի բառ է. ինչպէս, Արջը,
շաղկապեւ և խոսակեր է: Փափուկ և դիւ-
րադարձ է լեզու:

14. Հ. Ենթական եւ ստորագելին երբ
լոկ են.

Պ. Ենթական եւ ստորագելին լոկ են,
երբ առանձինն, առանց ուրիշ բառի մը
օգնութեան, ամբողջ իմաստ մ'ունին. ինչ-
պէս, վարդը գեղեցիկ է:

Վարդը. ենթ. լոկ: Գեղեցիկ. ստոր. լոկ:
Բարձր են երկիւնք

Երկիւնք. ենթ. լոկ: Բարձր. ստոր. լոկ

15. Հ. Ենթական եւ ստորագելին երբ
բազմամասն են.

Պ. Ենթական և ստորագելին բազմամասն
են, երբ ի միասին ունին իրենց իմաստը
ամբողջացնող ուրիշ բառ մը: այսինքն՝ ա-
ծական մը, յատկացուցիչ մը, բացայայտիչ
մը, խնդիր մը, կամ մակբայ մը, որոնք լը-
րացուցիչ կամ յաւելուած կը կոչուին. ինչ-
պէս:

ՄԵՐ ՊԱՐՏԻՋԻՆ ՎԱՐԴԵՐ ԶՈՅԺ ԳԵՂԵՅԻԿ ԵՆ:
Վարդեր. ենթ. բազմ. լրացուցիչ ունի՝
մեր պարսիզիւն

Գեղեցիկ. ստոր. բազմ. լրացուցիչ ունի՝
յոյժ.

Նոյնպէս

Սեղանք նո. ա սուրբ են Ի ԲԱՋՈՒՄ ԱԳԱ-
ՀՈՒԹԵՆԷ:

Սեղանք. ենթ. բազմ. լրացուցիչ ունի՝
նոցա:

Սուրբ. ստոր. բազմ. լրացուցիչ ունի՝ ի
բազում ազանութեւնէ.

Դիտողութ. Ժխտական նախադասութեանց
մէջ ոչ կամ չ մակբայը, ինչպէս ուրիշ մակ-
բայներն, ստորագելոյն կը վերաբերի եւ
անոր հետ կը միանայ իբր մասնիկ նախա-
դաս. զոր օրինակ. Ես ոչ խօսիմ. նախադա-
սութիւնը պէտք է այսպէս լուծել.

Ես. ենթ: Եմ. բայ: Ոչ խօսող կամ չխօ-
սող. ստոր.

ՀՐԱՀԱՆԴ 2

Աշակերտը պարտի ցուցնել ենթականե-
րուն և ստորագելներուն բնութիւնը:

(Աշխատեալար). 1. Առաքինութիւնը սի-
րելի է. 2. Ձարեհ եւ Արբուն աշխատասէր
և ուշադիր են: 3. Այս զգեստը շատ կարճ
է. 4. Գարունը տաք է: 5. Ամառը աւելի
տաք է: 6. Երկինք և երկիր Աստուծոյ
գործն են: 7. Սեմ, Բամ և Յարեթ Նոյայ
որդիք էին: 8. Մօր մը սիրտը բնութեան
հրաշակերտն է: 9. Շունը անձնուէր եւ
հաւատարիմ է: 10. Շունը հաւատարիմ,
խելացի և անձնուէր բարեկամ մ'է: 11.
Խլուրդը բնաւ կոյր չէ. իւր աչքերն շատ

(1) Տես թիւ 2. 4.

փոքր են: 12. Խնձորենին եւ տանձենին պողատու ծառեր են: 13. Արեգակը կը լուսավորէ: 14. Ձար դարոյցականք կը պատուեն իրենց դիրքերը: 15. Ծառերը, թուփերը եւ տունիկերը զարդն ու զգեստն են երկրի:

(Գրաբար). 16. Մի էութիւնն անքնին է եւ անհաս բնութեամբ: 17. Օդ, առանց ցօղոյ խոնաւութեան եւ ջերմութեան, վընասակար եւ ապականիչ է: Նոյն. 18. Անճառ է Աստուած եւ անպատում: Սեբեր: 19. Սկիզբն ամենայնի՝ Աստուած է: Նոյն: 20. Հոգի Աստուծոյ շրջէր ի վերայ շուրջ: Ս. Գիրք:

ՈՒՂՂԵԱՒ

1. Առաքինութիւն. *ենթ. պարզ եւ լոկ:*
Սիրելի. *ստոր. պարզ եւ լոկ:*
2. Ջարեն եւ Արբուն. *ենթ. բաղալր. եւ լոկ:*

Աշխատաւոր եւ ուշադիր. *ստոր. բաղադր. եւ լոկ:*

3. Զգեսք. *ենթ. պարզ եւ բազմ:*
Կարն. *ստոր. պարզ եւ բազմ:*
4. Դարունը. *ենթ. պարզ եւ լոկ:*
Տափ. *ստոր. պարզ եւ լոկ:*
5. Ամառը. *ենթ. պարզ եւ լոկ:*
Տափ. *ստոր. պարզ եւ բազմ:*
6. Երկինգ եւ երկիր. *ենթ. բաղադր. եւ լոկ:*

- Գործն. *ստոր. պարզ եւ բազմ:*
7. Սեմ, Փամ եւ Յաբեթ. *ենթ. բաղադր. եւ լոկ:*

- Որդիք. *ստոր. պարզ եւ բազմ:*
8. Սիրք. *ենթ. պարզ եւ բազմ:*
Հրաւակերսն. *ստոր. պարզ եւ բազմ:*
9. Շունը. *ենթ. պարզ եւ լոկ:*
Անձնուէր եւ հաւասարիմ. *ստոր. բաղադր. եւ լոկ:*

10. Շունը. *ենթ. պարզ եւ բազմ:*
Բարեկամ. *ստոր. պարզ եւ բազմ:*
11. Խլուղը. *ենթ. պարզ եւ լոկ:*
Կոյր. *ստոր. պարզ եւ բազմ:*
Աչկերը. *ենթ. պարզ եւ բազմ:*
Փոքր. *ստոր. պարզ եւ բազմ:*
12. Խնձորենին եւ տանձենին. *ենթ. բաղադր. եւ լոկ:*

- Ծառեր. *ստոր. պարզ եւ բազմ:*
13. Արեգակը. *ենթ. պարզ եւ լոկ:*
Լուսաւորող. *ստոր. պարզ եւ լոկ:*
14. Գարոցականք. *ենթ. պարզ եւ բազմ:*

Պատու. *ստոր. պարզ եւ բազմ:*
15. Ծառերը, թուփերը եւ տունիկերը. *ենթ. բաղադր. եւ լոկ:*

Ջարդ եւ զգես. *ստոր. բաղադր. եւ բազմ:*

16. Էութիւն. *ենթ. պարզ եւ բազմ:*
Անգնին եւ անհաս. *ստոր. բաղադր. եւ բազմ:*

17. Օդ. *ենթ. պարզ եւ լոկ:*
Վնասակար եւ ապականիչ *ստոր. բաղադր. եւ բազմ:*

18. Աստուած. *ենթ. պարզ եւ լոկ:*
Անճառ եւ անպատում. *ստոր. բաղադր. եւ լոկ:*

19. Աստուած. *ենթ. պարզ եւ լոկ:*
Սկիզբն. *ստոր. պարզ եւ բազմ:*
20. Հոգի. *ենթ. պարզ եւ բազմ:*
Շրջող *ստոր. պարզ եւ բազմ:*

Մ. ԱՍԳԱՆԱԶ

ԳԱՂԻԵՐԷՆ ԼԻԶՈՒ

ԳԱՂԻԵՐԷՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾԲ

ՀԱՆԴԵՐՁ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԵԱԽԵԲ

1. LES DEUX FRÈRES

(LÉGENDE ARABE)

Jérusalem était un champ labouré; deux frères possédaient la partie du terrain où s'élève aujourd'hui le temple. L'un de ces frères était marié et avait plusieurs enfants, l'autre vivait² seul; ils cultivaient en commun³ le champ qu'ils avaient hérité de leur mère. Le temps de la moisson venu⁴, les deux frères lièrent leurs gerbes, et en firent deux tas égaux qu'ils laissèrent sur le champ.

Pendant la nuit, celui des deux frères qui n'était pas marié eut une bonne pensée; il se dit à lui-même: «Mon frère a une femme et des enfants à nourrir⁵, il n'est pas juste que ma part soit aussi forte que la sienne⁷; allons, prenons de mon tas quelques gerbes que j'ajouterai secrètement aux siennes; il ne s'en apercevra pas⁸ et ne pourra ainsi refuser. Et il fit comme il avait pensé.

La même nuit, l'autre frère s'éveilla et dit à sa femme: « Mon frère est jeune, il vit seul et sans compagne⁹, il n'a personne pour l'assister¹⁰ dans son travail et pour le consoler de ses fatigues; il n'est pas juste que nous prenions du champ commun autant de gerbes que lui¹¹; levons-nous, allons et portons secrètement à son tas un certain nombre de gerbes¹²; il ne s'en apercevra pas demain et ne pourra ainsi refuser. » Et ils firent comme ils avaient pensé.

Le lendemain chacun des deux frères se rendit¹³ au champ, et fut bien surpris de voir¹⁴ que les deux tas étaient toujours pareils; ni l'un ni l'autre ne pouvait intérieurement se rendre compte de ce prodige¹⁵. Ils firent de même¹⁶ pendant plusieurs nuits de suite¹⁷; mais comme¹⁸ chacun d'eux portait au tas de son frère le même nombre de gerbes, les tas demeuraient toujours égaux, jusqu'à ce qu'une nuit, tous deux s'étant mis en sentinelle¹⁹ pour approfondir²⁰ la cause de ce mystère, ils se rencontrèrent, portant chacun les gerbes qu'ils se destinaient mutuellement²¹.

Or, le lieu où une si bonne pensée était venue²² à la fois et si persévèrement à deux hommes, devait être²³ une place agréable à Dieu, et les hommes la bénirent et la choisirent pour y bâtir une maison de Dieu.

LAMARTINE

2. ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՔ

1. Aujourd'hui, այսօր, բառն բուն չորս բառ է կը բաղկանայ au jour-de-hui որ բառ առ բառ թարգմանուելով կը համապատասխանէ մեր այսօրուան օրս բացատրութեան, վասն զի hui բառն ալ (լատ. hodie այսօր) հին գաղղիերէնի մէջ կը նշանակէր այսօր:

2. Vivait, կ'ապրէր. սճմ. անկ. եղ. գ. գէմբ vivre (ապրիլ) անկ. բային Նինկն. մմն'բ. vivre, vivant, vécu, je vis, je vécus:

3. Ils cultivaient en commun, կը մշակէին հաւասարակօրէն (ընկերութեամբ):

4. Le temps de la moisson venu, երբ հնձոց ժամանակն եկաւ: Այս տեսակ խօսքեր զեղչէալ են. այսպէս բառած է փոխանակ ըսելու: Quand le temps de la moisson fut venu.

5. Il se dit à lui-même, ինքզինքին ըսաւ, այսինքն. բըն. բաւ իւրովի (ինքնիւրեմ):

6. Mon frère a une femme et des enfants à

nourrir, Եղբայրս կից մը եւ զաւակներ ունի սնուցանելու: Avoir բայէն վերջն եկած աներեւոյթն, որ ընելիք գործողութիւն մը կը նշանակէ, à նախադրութեամբ կը գործածուի. Ձեզ ըսելու խօսք մ'ունիմ, J'ai un mot à vous dire. Այցելութիւն մ'ունիմ ընելիք. j'ai une visite à faire. Ուսելու բաց մը չունիմք, nous n'avons rien à manger, Էն:

7. Il n'est pas juste que ma part soit aussi forte que la sienne, Արդար չէ որ իմ բաժինս իրենին չափ մեծըլլայ: — Բազդատական ածականն իրմէ յառաջ կուգէ plus, aussi, si, moins մակբայներն եւ իրմէ յետոյ que շարկապն որ կը միացնէ բազդատութեան եզրերն ու կը թարգմանուի որչափ, Բաւ, քան: Plus առաւելութեան, moins նուազութեան և աussi, si հաստատութեան բազդատութեան համար. օրինակ՝ Notre jardin est plus grand que le vôtre (Մեր պարտէզն աւելի մեծ է քան ձերն կամ ձերինն աւելի մեծ է), Notre jardin est moins grand que le vôtre (Մեր պարտէզ նուազ մեծ է քան ձերն կամ ձերինն նուազ մեծ է կամ ձերինին չափ մեծ չէ); Notre jardin est aussi grand que le vôtre (Մեր պարտէզն այնչափ մեծ է որչափ ձերն կամ ձերինն չափ մեծ է): Si փոխանակ աussi կը գործածուի երբ բայը բացատրական է. Mon fils n'est pas si âgé que celui de mon voisin, Որդիս դրացւոյս որդւոյն չափ մեծ (տարիքօտ) չէ: — La sienne է ստացական գերանուն, դրուած է sa part ըսելու տեղ:

8. Il ne s'en apercevra pas, չպիտի նշմարէ. S'apercevoir de qch. նշմարել բան մը (գիտել, աչքին զարնել):

9. Sans compagne, առանց ընկերուհոյ (կնոջ). Compagne (ընկերուհի) է իգականն compaignon (ընկեր) գոյականին: Գաղղիերէնն գոյականաց իգականն եւ ընդ կը կազմէ ընդհանրապէս արականին ծայրը յանգ մը յաւելցնելով. որպէս ours (արջ), ourse (մատակ արջ), lion (առիւծ), lionne (մատակ առիւծ), prince (իշխան), princesse (իշխանուհի) և այլն. բայց սակաւթիւ իգական գոյականներ աւելի կարճ են քան իրենց արականներն. այսպէս եւ compagne, taure (երնջ), cane (էգ բազ), dinde (էգ հնդկահաւ), mule (մատակ ջրի), vieille (պառաւ) գոյականներն որոց արականներն են compaignon, taureau, canard, dindon, mulet, vieillard:

10. Il n'a personne pour l'assister, Ոչ զոք ունի իրեն օգնելու համար. երբ խօսքին մէջ rien (ոչինչ), personne (ոչ ոք), aucun, nul (ոչ ոք, ոչ մի) բառերն գտնուին՝ բային վրայ միայն ne կը գրուի առանց pas ի:

11. Autant de gerbes que lui, այնչափ որայ որչափ նա կամ նորմ չափ որայ: Երբ հաստատութեան բազդատութեան մը մէջ այնչափ, այնքան բառերն գոյականի մը կամ բայի մը կը վերաբերին autant եւ tant քանակական մակբայներն կը գործածուին, առաջինն հաստատական ու ժխտական, երկրորդն միայն ժխտական խօսքերու մէջ. Aussi և si կը գործածուին ածականաց և մակբայից վրայ:

12. Un certain nombre de gerbes, Որայից քանակութիւն մը, մաս մը որայ: Certain բառն մէկ մ'որականական ածական է և կը նշանակէ usnyq, որոշեալ, վոսան, մէկ մ'ալ անորոշ ածական է և կը նշանակէ իմն, ինչ, ոմն, ոմ, մը:

43. Se rendit, գնաց :

44. Et fut bien surpris de voir que... և շատ զարմացաւ տեսնելով որ...

Etre surpris de... զարմացեալ լինել, զարմանալ:-- Voir բայ անկանոն: Նկնկն. ժմեկք. voir, voyant, vu, 'e vois, je vis: Անկ. ածկն. ժմեկք. (Ապառ.) je verrai ևն. (Թեակ. ներկ.) jə verrais ևն :

45. Se rendre compte de ce prodige, վերահասու լինիլ սոյն սխալեցեաց :

46. Ils firent de même, նոյնպէս րիմ :

47. Plusieurs nuits de suite, աս զիւրեքներ անգրնիս :

48. Comme, որովհետեւ :

49. Tout deux s'étaient mis en sentinelle, պահանդ, դէս կենալով :

20. Approfondir, հետազոտել, քննել :

21. Qu'ils se destinaient mutuellement, զոր փոխադարձաբար միմեանց կը սահմանէին :

22. Une si bonne pensée était venue, այսպէս լաւ խորհուրդ մ'եկած էր (մտաց մէջ ծագած էր) :

23. Devait être, պարէր լինել, բլլալու էր :

3. ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՈՒ ԵՂԱՍԹՐԵՆԵՐՆ

(Արաբական գրոյց)

Երուսաղէմ հերկուած արօրադրուած դաշտ մ'էր. գետնին այն մասն, ուր կը բարձրանայ այսօր տաճարը, սեփականութիւն էր երկու եղբարց: Մին այս եղբայրներէ աւուսնացեալ էր և ունէր բազում զաւակներ. միւսն կ'ապրէր առանձին. ընկերութեամբ ի միասին կը մշակէին այն արտը զոր իւրեանց մօրմէն ժառանգած էին: Երբ հնձոց ժամանակն հասաւ, երկու եղբարք կապեցին իւրեանց որայներն, և երկու հաւասար դէզեր կազմելով թողուցին արտին մէջ:

Գիշերը, երկու եղբայրներէն ա'յն որ ամուսնացեալ չէր՝ լաւ խորհուրդ մ'ունեցաւ. ըսաւ իւրովի. «Եղբայրս կին մի եւ զաւակներ ունի սնուցանելու. արդար չէ որ իմ բաժինս իրենին չափ մեծ ըլլայ. օ'ն երթանք, իմ դէզէս առնունք մի քանի որայներ յաւելլու համար նորայոց վրայ. չը պիտի նշմարէ նա զայս եւ այսպէս չպիտի կարենայ մերժել» և ըրաւ որպէս մտածած էր:

Մի և նոյն գիշերը, միւս եղբայրն արթնցաւ եւ ըսաւ իւր կնոջ. «Եղբայրս երկտասարդ է, նա կ'ապրի միայնիկ և առանց ընկերուհւոյ. ոչ զոք ունի իրեն օգնական

ըլլալու համար իւր աշխատութեան մէջ եւ անփութեւն զինքն իւր խոնջութիւններէն. արդար չէ՛ որ մեք հասարակաց արտէն նոյնքան որոյ առնունք որքան ինքն. ելնե'նք, երթա'նք եւ գաղտնաբար տանի'նք իւր դէզին վրայ յաւելլու որայից մի մասն. չպիտի նշմարէ նա վաղն և այսպէս չպիտի կարենայ մերժել» և ըրին որպէս մտածած էին:

Հետեւեալ օրն, եղբարց իւրաքանչիւրն արտը գնաց եւ շատ զարմացաւ տեսնելով որ երկու դէզք դարձեալ նման էին. ո'չ մին և ո'չ միւսն չէին կարող ներքնապէս բացատրել այս հրաշալիքն: Նոյնպէս ըրին շատ գիշերներ շարունակ. բայց, որովհետեւ իւրաքանչիւրն ի նոցանէ միեւնոյն թուով որայներ կը տանէր իւր եղբօր դէզին, դէզք կը մնային միշտ համահասար, մինչեւ որ գիշեր մը, երկուքին ևս դէտ կենալով որպէս զի այդ գաղտնեաց պատճառին խելամուտ ըլլան, միմեանց պատահեցան, իւրաքանչիւրն իւր գրկաց մէջ բարձած այն որոյքն զոր իրերաց կը սահմանէին փոխադարձաբար:

Արդ, այն վայր ուր ա'յսքան բարի խորհուրդ մի ծագած էր միանգամայն և ա'յնքան յարատեւութեամբ երկու մարդոց մը տաց մէջ, էր անշուշտ տեղի Աստուծոյ հաճելի, եւ մարդիկ օրհնեցին զայն և զա'յն ընտրեցին չինեւել համար ի նմա տուն մի Աստուծոյ:

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԸՆԹԱՑՔ

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԴԵՔԱՆՈՒԹԻՒՆ (1)

(Պէրպլերեան վարժարանի մէջ ստանդեալ դասուց ամփոփումն):

ԴԱՍ Գ.

ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆ (CONSCIENCE)

43. Գիտակցութիւն եւ իւր աստիճաններն.

— Գիտակցութիւնն է ճանաչողութիւնն մեր

հոգւոյ վիճակներուն ու գործողութեանց,

— ծանօթութիւնն զոր կ'ունենամք ի մեզ տե-

(1) Տես թիւ 1—4 :

դի ունեցած երեւութից՝ մի եւ նոյն տեսն ու
նոյն տեսն ունին: Բայց այս ծանօթութիւն
ամէն տեսն ու ամէն երեւութից մասին հա-
ւասարապէս որոշ ու պայծառ չէ. գիտա-
կցութիւնն իւր զանազան աստիճաններն
ունի և կատարեալ յստակութեան վիճակէ
կրնայ աստիճանաբար իջնել այնպիսի միջին
ու անյայտ վիճակներու որք անգիտակցու-
թեան (inconsience) հետ կը նոյնանան գը-
րեթէ: Արդարեւ մեր մտաւոր կենաց մէջ
կան իրապէս հոգեբանական բազմաթիւ ե-
րեւոյթներ որք աննշմարելի կը մնան մեզ և
այս պատճառաւ իսկ կոչուած են անգիտա-
կցական երեւոյթներ, որչափ որ այս բառ
անհամաձայն երեւի հոգեբանական իրողու-
թեանց: Իրօք կարելի չէ որոշել թէ ո՛ւր
կանգ կ'առնու գիտակցութիւնն և ո՛ւր կը
սկսի, և թէ կը դադրի՞ իսկ բնաւ. և կան
խորհողներ թէ բնաւ գիտակցութիւնն
չանհետանար բոլորովին և թէ անգիտա-
կիցն իսկ գիտակցութեան պէս բան մ'ունի,
նորածին կամ նուազեալ գիտակցութիւն մը,
անհունապէս փոքր ու վայրկեանական, բայց
գիտակցութեան տեսակ մը. սակայն վերջա-
պէս ոս յայտնի է թէ գիտակցութեան վե-
րին և ստորին աստիճաններ կան, որոց մէջ
տեղ տարբերութիւնն շատ մեծ է մինչեւ
վե՛ջիններն առաջնոց բացակայութիւնն հա-
մարուիլ: Ընդհանրապէս որոշ և յստակ է
ի մեզ գիտակցութիւնն այն վիճակաց որոց
կազմութեան մէջ գործօն մասնակցութիւն
մ'ունեցած եմք կամ զորս կը շարունակեմք,
կը զարգացնեմք, կը վարեմք. իսկ ընդհա-
կառակն՝ աղօտ ու տարտամ ծանօթութիւն
մը միայն ունի հոգին այն վիճակներուն որք
կարծես առանց իրեն յառաջ կուգան յին-
քեան, որոց ոչ մի դիմադրութիւն կ'ընէ
կամ ջանք մը զանոնք վարելու: Այսպէս ար-
ծառապէս կը ճանչեմք մեր խորհրդածու-
թիւնքն, իմաստասիրութիւնքն, հաշիւներն,
ճգունքն, որոշմունքն, բազմանքներն զորս
կը ջանամք գոհացնել, զուրկ կամ գրգռել
մեր մէջ. իսկ կարի վաղանցիկ ու ստուե-
րանման է գիտակցութիւնն այն գաղափա-
րաց զորս յայլոց ընդունած եմք առանց շատ
խորհելու, այն հակամիտութեանց որոց ան-
խորհրդաբար տեղի կուտամք, այն կիտակա-
մութեանց որք՝ ծովու երեսին վրայ թեթև
փրփուրներու նման՝ մեր կամեցողութեան
մէջ ծնած ու անհետացած են իսկոյն, այն

շարժմանց զորս ունակութենէ դրդեալ կը
գործեմք մեքենապէս, մեր քնոյ մէջ մեր
մարմնոյն առած դրից, մեր երազոց մէջ մեր
երեւակայութենէ ծնունդ առնող պատկեր-
ներուն, և այլն: Ուշադրութիւնն է որ գի-
տակցութիւնն կը զօրացնէ ու կը պայծա-
ռացնէ, և ուշադրութիւնն ճիգ մ'է զոր
կամքը կ'ընէ միտքը սեռեւելու առարկայի
մը, տպաւորութեան մը վրայ, ինք իր վը-
րայ: Ուստի կայ անուշադիր գիտակցութիւն
(conscience inattentive) որ է առաւել կամ
նուազ տարտամ ու փախտեայ տեղեկու-
թիւնն մեր ներքին կենաց, և ուշադիր գի-
տակցութիւն մը (conscience attentive) կամ
անդրադարձութիւն (réflexion), որ է կարո-
ղութիւն կամաւ մեր մէջ ամփոփուելու,
մտադիր լինելու մեր զգացածին, մեր գի-
տակցութեան դաշտին մէջ տեղի ունեցածին:

14. Անուշադիր գիտակցութիւն. — Սովոր-
ութեան, խոհանաց, քնոյ, երազի երե-
ւութից մէջ անուշադիր գիտակցութեան կամ
անգիտակցութեան իրողութիւնք լի են: Ա-
մէն երեւոյ ժամացոյցս կը լարեմ և անշուշտ
ըրած իս քիչ շատ գիտակցութիւնն ունիմ.
Բայց այս գործողութիւնն՝ զոր ի սովորու-
թենէ վարժեալ կ'ընեմ՝ այնքան վերի վե-
րոյ հետք մը կը թողու գիտակցութեանս
մէջ որ յաճախ կը պատահի ինձ հարցանել
իւրովի թէ արդ եօք լարա՞ծ եմ ժամացոյցս:
Քնոյ մէջ միտքն բացարձակապէս անդադ-
չէ երբեք, և սակայն յաճախ երազած լի-
նելու գիտակցութիւնն իսկ չունիմք: Երա-
զի մէջ միտքը կը գործէ, մասնաւորապէս
երեւակայութիւնք, և մեր զգայութիւն կը
բերկրի կամ կը տառապի, բայց շատ ան-
գամ՝ երբ զարթնումք՝ ոչինչ հետք չէ մը-
նացած մեր մտաց մէջ: Նոյնպէս է երբ
կ'երազեմք արթուն, անձնատուր կը լինիմք
(խոհանաց rêverie). հազար ու մէկ տեսիլ-
ներ միմեանց կը յաջորդեն մեր մտաց մէջ
և հաճոյ կամ անհաճոյ կերպով կ'զգածե-
ցնեն զմեզ, այլ երբ սթափիմք՝ գիտա-
կցութիւնք չունիմք թէ ի՞նչ բանի վրայ կ'ե-
րազէինք. միտքն այդ խոհից վրայէն թե-
թևակի թռած անցած է, և յոյզք քերած
են միայն մեր հոգին:

Շատ անգամ արտաքին առարկայից տը-
պաւորութիւնք մեր զգայարանաց վրայ բո-
լորովին աննշմարելի անդմբունքի կը լինին
գրեթէ, մանաւանդ երբ նոքա սովորական

դարձած են մեզ. զոր օրինակ, մեր զգեստները կը դադրին մեր վրայ տպաւորութիւն գործելէ. կը դադրիմ գրեթէ լսելէ աշխատութեան սենեկիս պատէն կախուած ժամացուցին դիֆ-դաֆն: Լայպնից, որ հոգեբանութեան մէջ մուծած է մոածութեան այս « անհունապէս փոքրերն », այս « անընչաբար ըմբռնումներն » (զորս և կը կոչէ խուլ ըմբռնումներ) բազմաթիւ օրինակներ կուտայ անոնց, այս անգիտակցական՝ այլ կերպով մ'ալ գիտակցական երևոյթներուն: Ծովուն եղերքէն քիչ հեռու կեցած, կը լսեմք ժայռից դէմ խորտակուող ալեաց շառաչն, այլ առանձին առանձին կոհակաց ու մէն մի կոհակը կազմող կաթիլներուն ձայնը չեմք լսեր. սակայն ամբողջութիւնը կը կազմի մասերէն, և եթէ մասերը չըմբռնէինք՝ ամբողջութիւնը պիտի կրնայի՞նք ըմբռնել: — Մեծ քաղաքի մը մէջ կրնամ շրջիլ կարգաւով, խօսելով կամ խորհրդածելով, համակ անուշադիր շուրջս անցած դարձածին, մարդոց աղմուկին, կառաց դղրդիւնին, և անգիտակից նոցա մասին. բայց երբ այդ խառնաձայն աղմուկին մէջ յանկարծ ծանօթ ձայն մ'ակնջիս համի, իսկոյն գիտակցութիւնս կը դարթնու և կը դառնամ դէպ ի ձայնն. ըսելէ որ այդ ձայներ ոչ նուազ կ'երթային գիտակցութեանս որ չէր ուշադիր անոնց: — Զաղացական, որուն քունը տարած է մինչ ջաղացքը կը դառնայ, յանկարծ կ'արթննայ երբ անիւը դադրի դառնալէ: — Քնոյ մէջ ընդհանրապէս միաձայն աղմուկ մը լսելի չէ մեզ, բայց չեմք կարող ըսել թէ մեր վրայ բնաւ տպաւորութիւն չընեն, վասն զի երբ դադրի՝ դադարումը կ'ըմբռնեմք և կը զարթնումք յանկարծ: Այսպէս և հոգւոյ ներքին դրդմանց մասին. — Մեզ ամենուս պատահած է զմեզ ուրախ կամ տրտում զգալ առանց գիտնալու որոշ պատճառը. կը խորհիմք թէ այսօր սովորականէն տարբեր բերկրաւիթ կամ տխրաւիթ դէպք մը չպատահեցաւ՝ մեր հոգւոյ կացութեան մէջ զգալի տարբերութիւն մը յառաջ բերելու համար. մեր գիտակցութիւնը բան մը չորոշեր, չի տեսներ: Զեմք նշմարեր որ մեր հոգւոյն այդ անսովոր վիճակը յառաջ եկած է բազմաթիւ մանր իրողութիւններէ, որք առանձին առանձին նորա վրայ աղդած են շատ ակար աստիճանաւ սրալէս զի գիտակցութիւնն արթննար, և որոց աննշան մանր աղդեցութիւնք սակայն, միանալով ոյժ առած, զգալի արդիւնք մ'երևան կը բերեն: Այս և այսպիսի իրողութիւններէ Լայպնից կը հետեցնէ հոգեբանական օրէնք մը թէ « Դիսակցութեան ըմբռնում ամբողջութիւն մը կազմուած է արբերէ զորս գիտակցութեան չըմբռնէ: »

Անուշադիր՝ անորոշ գիտակցութեան իրողութիւնք բազմաթիւ են մեր հոգեբանական կենաց մէջ և կը կազմեն տեսակ մը ցերեմալի կեանք (vie sous-jacente), որ « չըմբռնէ » իրենէ մեր էութեան խորոց մէջ և որ կը անուցանէ մեր գլխաւոր կարողութիւնները, գրեթէ ինչպէս ստորերկրեայ ջուրց տարածութիւններ երկրադնտի կեղևին ներքին խաւերուն մէջ կը չըմբռնեն և կը անուցանեն հեղեղները, գետակներն ու գետերը որք կը հոսեն մակերևութին վրայ: Է. ՄԱՅԵՆ: Անգիտակցական մանր ըմբռնումներ, մանր զգացողութիւնք, անըզգալի դրդումներ, նախկին տպաւորութեանց ու կամեցողութեանց նուազեալ հետքեր մեր հոգւոյն խորոց մէջ հոգեբանական հիմ մը կը կազմեն, յորմէ կ'աղդուին մեր խորհուրդներն ու գործեր, որ մեր բնաւորութեան, մեր բարոյական խառնուածոյն հիմն իսկ կը լինի և կ'որոշէ մեր նկարագիրը:

Դ. Յ. ՊԵՐՊԵՆՍ

(Շարունակելի)

ԶԱՆԱԶԱՆՔ

ՌԻՍՈՒՄԻ ԳԵՐԵՎԱՆ ՀՆՈՒԹԵԱՆ

ՎԵՊԻ Ի ՏՐՈՒԱԳԱՆ ԴԻՅԱԶՆԵՐԴՈՒԹԵԱՆՑ

ԸՍՏ ՀՈՄԵՐԻ ԵՒ ՈՂԵՐԳԱԿԱՑ

1. ԱՐԵՐՈՒՄԸ ԵՐԱՆԱԻՏՆ ՏՐՈՅԻՑ

Տրովա՛ հինօրեայ քաղաք երջանիկ և ամուր, կը դռնուէր լեռնոտ երկրի վերայ, ընդ մէջ Իգա՛ լեռին և Հելլեոպոնտոսի՛: Զայն կը թանային երկու գետք, Սիմյիս՝ և Սկամանիքոս՝, որք անցնելով ընդարձակ դաշտերէ կը թափին ի ծով: Եւ նորա պատնէշք, զոր

կանգնած էին Պոսիդոն⁶ և Ապոլոն⁷ եւ
Էակոս⁸, աշտարակաւոր էին և բարձրա-
կառոյց և անկործան: Եւ քաղաքա-
ծայրին վերայ, որ Պերկամոս կը յորջոր-
ջուէր, կայր մեհեան յորում կը պահ-
ուէր Պալլադիոնն⁹: Անդ էին մեծաշուք
արքունիք Պրիամոսի, զոր երջանիկ կը
կոչէին մարդիկ հարստութեամբն եւ
բազմաթիւ զաւակօք: Այլ տասնամեայ
պատերազմ մի աւերեց ապականեց
ղերիկին, յաճիւն դարձուց զգերահռ-
չակն Տրոլլա և ի մահ մատնեց զՊրիա-
մոս և իւր բոլոր որդիքն, մինչ ի գե-
րութիւն վարեցան ծեր կիներ ու դըս-
տերքն արքային:

Թարգմ. ի Յունէն

Ռ. Յ. ՊէրՊէրեան

Մանօրութիւնք յաւելեալք ի բարգմանելն. —
1. — 1. ՏՐՈՎԱ. կամ ՏՐՈՅԱ. էր մայրաքա-
ղաք Տրովադայի և ամենայն թագաւորու-
թեան Տրովայ: Էր կառուցեալ Իդա լեւան
արեւմտեան զաւրկայրին վերայ ու կը բա-
նուէր ծովէն ընդարձակ դաշտավայրով (10
քիլօմ.), ընդ որ կ'անցնէին գետքն Քսան-
թոս (որ և Սկամանդրոս) և Սիմոյիս: Հիմ-
նեցաւ ի Տրովայ կամ Տարտանոսէ, և իւր
ծագումն է Պեղասպական: Կը կոչուէր նաև
Իլիոն՝ յանուանէ Իլիսի՝ միոյն իւր թագա-
ւորաց: Քաղաքածայրն (acropole) կամ միջ-
նաբերդն կ'անուանէր Պերկամոս, անուն զոր
քերթողք կ'ընծայեն նաև քաղաքին: Իւր
բարեկարամար դրից շնորհիւ եղաւ քիչ ժա-
մանակէն ճոխ և հզօր: Լաւոմեդոնի թա-
գաւորութեան ատեն պատեցաւ պարսպօք,
զորոց շինութիւն առասպելն կ'ընծայէ Ա-
պոլոնի և Պոսիդոնի: Այս Լաւոմեդոն ըս-
պանեցաւ Հերակլէսէ, որում զլացած
էր վարձք մը զոր ծառայութեան մը փո-
խարէն խոստացած էր նմա: Հերակլէս նորա
տեղ հանեց ի գահ նորա որդին՝ զՊրիամոս,
որ տարածեց իւր իշխանութիւնն Փոքր-Ա-
սիոյ հարաւային եզերքէն մինչ ի Հելլես-
պոնտոս: Հին Տրովայի տեղն առարկայ ե-
ղած է խուզարկութեանց. ոմանք, ըստ Լը
Շըվալիէի, կը դնեն զայն այն ապուռափուտ
լեռնադաշտին վրայ ուր կայ այսօր Ունա-
րՊաշի կոչուած թուրք գիւղը, և այլք, Շի-
մանի խոյզերէն ի վեր, Հիսալլիք անուն
գիւղին բլրոյն վրայ կը դնեն հուշակաւոր
քաղաքին տեղը:

2. ԻԴԱ, փոքր շղթայ լեւանց Միւսիոյ,
Փոքր-Ասիոյ մէջ, այժմ Քաղ-saq. կը տա-
րածուէր հարաւէն դէպ ի հիւսիս, Ադրա-
միդի ծոցէն մինչեւ մերձ ի Մարմարա. —
կայ և այլ Իդա լեռնն ի Կրետէ, նշանա-
ւոր Արամազդայ պաշտամամբն, որ անդ
կը պատմուի անեալ լեւան մի քարայրին
մէջ:

3. ՀԵԼԼԵՍՊՈՆՏՈՍ (ծով Հելլէի), այսօր
նեղուց Samsunի, որ կը միացնէ Եգէա-
կան ծովը (Արչիպելագոս) Պրոպոնտիդեայ
հետ (Մարմարա): Նորա եղերաց վրայ դէմ
առ դէմ կային երկրքին քաղաքքն Ապիսոս
(ասիական եզերք, այժմ Նախարա-Պուրուս)
և Սեսոս (եւրոպական եզերք, այժմ Պո-
վալլը-ֆալէսի), որք հուշակաւոր եղած են ի
հնութեան Լէանդրեայ և Հերոյի տարիանո-
քն: Սոցա առաջինն մի երկտասարդ էր
Ապիտոսցի որ, սիրահարեալ Հերոյի (քըր-
մուհի Աստղիան ի Սեսոս), ամէն գիշեր ի
լիւզ կ'անցնէր Հելլեսպոնտոն այցելու հա-
մար իւր սիրուհւոյն: Աստ նեղուցն ունի
2 հազարամեղր լայնութիւն: Գիշեր մը,
Լէանդր դժբախտաբար խեղդուեցաւ ալեաց
մէջ զորս փոթորիկն յուզած էր, և որք ա-
ռաւօտուն նորա դիակը նետեցին ասիա-
կան եզերաց վրայ: Ի տես անոր՝ Հերոս,
յուսահատ եւ խելայեղ, հոսեց զանձն ի
ծով:

4. ՍԻՄՈՅԻՍ, այսօր Մէնսէրէ-սու (°).
կը բլլիս Իդա լեւան գագաթներէ մէկէն
և սիանալով Սկամանդրոսի հետ կը թափէր
Հելլեսպոնտոսի մէջ:

5. ՍԿԱՄԱՆԴՐՈՍ, այսօր կը կոչուի Քըբ-
կէօղլէր. կը բլլիս Իդա լեռնէն, Իլիոնի
մօտ. ունէր երկու աղբիւր, մին ջերմ,
միւսը սառլ. Սիմոյիսի հետ միանալով կը
թափէր ի Հելլեսպոնտոս, Սիգէոն հրուան-
դանին հրախային արեւելեան կողմը: Կը
կոչուէր նաև Քսանթոս (յուն, դեղին) իւր
ջուրց դեղնորակ գունին պատճառաւ:

6. ՊՈՍԻԴՈՆ (նեպտիւնն Հռովմայեցոց),
Միջերկրական ծովու աստուածն էր, եւ
ընդհանրապէս ըյծ տարեր, որպէս յայտ է
իւր անուան մերձաւորութենէն ընդ յու-
նական բառն Ποσειδών, բոթոն, բոնոս
(ծով), Ποσειδός բոպամոս (գետ): Որդի էր
Կոնոսի և Հուպիս եղբայր Զևսի (Արամազդ)
և Հադէսի (Պղուտոն) և վիճակաւ ընտրուած
տիրել ծովու: Հոմերական քերթութեանցմէջ

կը ներկայանայ իբրեւ պատուով հաւասար Զեւի, այլ զօրութեամբ նուազ քան զնա: Ունէր ապարանք ծովուց խորն, մերձ ի կղզին Եւրէա (Նէկրէբոնտ), և անդ կը պահէր իւր պղնձամբակ և ոսկերաշ ձիանն: Իւր կառաց վրայ հեծած յաճախ կը շրջի ընդ ալիս, որք կը ցածնուն երբ կը մերձենայ, մինչ ծովական նշանդք կը խաղան իւր բալրտիքն: Պոսիդոն թշնամի էր Տըրովաշուոց, զի նոցա արքայն զլացած էր պայմանեալ վարձքը տալ իրեն երբ Ապոլոնի հետ չինած էր քաղաքին պարխապները: Ողիսականին մէջ կը տեսնուի թշնամի Ողիսեայ, վասն զի սա կուրացուցած էր զՊոլիսեան բոլորակնեայ (Կիկլոս), որ էր որդի իւր և Թոստա յաւերժահարսին: Կը համարուի ստեղծիչ ձիւց, զոր իւր երեքժանեաւն զարնելով գետնին դուրս հանեց, երբ կը վիճէր Աթենասայ հետ թէ ո՛ր իրենցմէ պիտի տար իւր անունն Կեկրոպայնորակերտ քաղաքին (Աթէնք), և աստուածք ժողովեալ պայման կը դնէին ընել մարդկան օգտակարագոյն նուէրն: Ինքն կը համարուէր դարձեալ ձիերը սանձաւ վարելու արուեստին ու ձիարչաւներու հնարիչ ու պաշտպան: Իւր կինն էր Ամիլիտրիտ, յորմէ ունեցած էր երեք սրդիք, այլ և բազում սրդիներ այլ աստուածուհիներէ ու մահկանացու կիներէ: Իրեն նուիրեալ զոհքն էին սովորաբար սեւ ու ճերմակ ցուլեր, այլ և վարազք ու խոյք: Կորնթոսի պարանոցին մէջ ի պատիւ իրեն կը կատարուէին մրցութիւնք ձիւնթացից ու կառաչաւի (Իսթմեան խաղք): Իւր իշխանութեան խորհրդանշանն էր երեքարձէնն կամ երեքժանիչն (նիզակ եռասայրի), որով շղթայաղերծ կ'արձակէր մրիկները կամ կը սանձէր կը խաղաղէր զայնս, կը տատանէր զերկիր ևն: Արուեստագիտական գործոց (պատկերաց, քանդակներու, խմբանդերաց) մէջ զիւրաւ կը ճանչուի դրփնէն, ձիէն, երեքժանիչն, եւ կը նկարուի յաճախ Ամիլիտրիտեայ, Տրիդոնաց, Ներէիդայց, գլխնաց հետ:

7. ԱՊՈՂՈՆ է մին ի մեծ դից Յունաց, որդի Զեւի եւ Լեդովայ, ծնեալ ի Դեւոս կղզւոյ ուր Հերայի նախանձէն վախուստ տուած էր իւր մայր: Է եղբայր Արտեմիսի: Զանազան պաշտօններ կը վերագրուին իրեն, որք թէեւ տարբեր, բայց ներս կապով մ'իրարու հետ կը կապուին: Այսպէս

է նա պատժածու ասուած, և ըստ այսմ կը կրէ աղեղ և նետ. յանկարծական մահունք արդիւնք կը համարուէին իւր արագաթռիչ նետից: Է ասուածն որ օգնութեան կը հասնի եւ կը պահէ չարէն, երբ նորա շնորհաց արժանանայ մարդ. ըստ այսմ հայր է Եսկուլապի և առ յապա նոյնացաւ Պէոնի հետ որ առ Հոմերի աստուածն է բժշկութեան: Է ասուածն մարգարէից. ամենայն դուշակք և մարգարէք իրեն հետ ազգականութեան կապ մ'ունին. կարող է գուշակութեան ձիրքը շնորհել դից և մարդոց: Ունէր այլ և այլ պատգամատեղիներ ուր կը գլխին հարցուկներու միջոցաւ ըստանալ իւր պատգամքն ու գուշակութիւնքն ապագային վրայ: Այս պատգամատեղեաց ամենէն հռչակաւորն էր Դեդիփի պատգամատեղին (ի Բէոլիա) որոյ հին անունն էր Պիւքո, և աստի հարցուկն կը կոչուէր Պիւքեան հարցուկ, և Ապոլոն եւս յորջորջեցաւ Պիւքեան: Է նաև ասուած երգոյ եւ երաժշտութեան. առ Հոմերի կը գտնեմք զնա իւր քնարին դաշնակութեամբ զմայլեցնող զակումբ անմահից, յարաբերութեան մէջ է ընդ Մուսայս որոց պարուն կ'առաջնորդէ, և որոց հետ կը բնակի Պաւսանոսի, Պինդոսի կամ Հելիկոնի գագաթին վրայ ու բոլոր հոմերեան երգիչք Ապոլոնի կամ Մուսայից շնորհ կը համարին իւրեանց արուեստն: Հնարիչ ալ կը համարուի ըստ յետնոց քնարի և սրնգի, այլ ընդհանրապէս կ'ըսուի թէ քնարն Հերմէսէն ընդունեց: Է դարձեալ դիք պատգամ հոսոց եւ անդեայց, և ինքն իսկ կը պատմի արածած լինել Ատմէդ թագաւորին հօտերն ի Թեսալիա, երբ աստուածոց տէրն յերկիր աքսորեց զնա ի վրէժ մահու Կիկլոսայց, որք զչանթ կը դարբնէին և զորս սպաննած էր Ապոլոն՝ զայրանալով Զեւի դէմ յորմէ կայծակնահար եղած էր իւր որդին Եսկուլապ: Վերջապէս կը սիրէր նա քաղաքացիքն որք եւ հաստատելու քաղաքացիքն օրէնքներ ըստ այսմ Յոյնք, քաղաք կամ դադթականութիւն մը հաստատելէ յառաջ, սովոր էին պատգամ հարցնել նմա: Թէպէտ առ Հոմերի Ապոլոն և Հելիոս (արեւ) որոշապէս տարբեր են ի միմեանց, այլ յետագայ մատենագիրք համաձայն են զԱպոլոն նկատելու նաև ասուած արեւու, որոյ կառքը վարել յանձնուեցաւ

նմա յԱրամազդայ (Ձևս), երբ յետ վտարմանն վերադարձաւ յերկիրն: Ապոլոն զանազան յաւերժարսանց ու մահկանացու կանանց տարիացաւ, զանգագն Դափնէն փոխակերպեց ի դափնի, Կասանդրայի (Պըրիամոսի դուստր) տուաւ ձիւք մարդարէանալոյ, Կորոնիսէն ունեցաւ զԵսկուլազ և Կլիմէնէն զԽլզախն փայտոն: Կը ներկայացնեն զինքն ի դէմս գեղեցիկ երիտասարդի, ի ձեռին բռնած մերթ աղեղ, մերթ քնար, գլուխն երկայն ալեծածան վարսիւք և լուսապսակաւ զարդարուն:

8. ԷԱԿՈՍ որդի էր Ձևսի և Էգինայ, որ դուստր էր գետային դիցն Ալպուսի: Ծընաւ կղզւոյ մէջ որ մօրն անուամբ կոչեցաւ Եգինա: Ըստ աւանդութեանն, երբ Էակոս ծնաւ, դեռ կղզին բնակեալ չէր և Արամազդ հոն գտնուող միջիւններն (յուն. միքմիս) այր և կին մարդոց փոխակերպեց, որոց վրայ իշխեց Էակոս՝ կոչելով զնոսա Միւսիսնիս: Իւր արդարութեամբն և բարեպաշտութեամբ անուանի եղաւ բովանդակ Յունաստանի մէջ եւ յետ մահուանն եղաւ մին յերկրի գաղափարացն դիոսոց:

9. ՊԱԼԼԱԴԻՈՆ կը նշանակէ Պալլասայ (Աթենասայ) անդրի: Սա Տրոլացւոց մեծ կուռքն էր, փայտեայ, երեք արմնկաջտի բարձր, սաղաւարտ ի գլուխ, աջ ձեռքը աէգ մը սակաւ ինչ հակած և ձախ ձեռքը մեծ վահան մ'որ դրեթէ բովանդակ մարմինը կը ծածկէր: Երկինքէն ինկած կը համարուէր և յատուկ մեհենի մէջ կը պահուէր զգուշութեամբ, վասն զի Տրոլացիք կը հաւատային թէ քաղաքին բախտն անոր հետ կապուած էր: Ուստի երբ Ողբի սեւ և Դիոմիդէս քաղաք մոռնելով գողցան զայն, ա'յն ատեն միայն առնուեցաւ քաղաքն: Ըստ աւանդութեան Հռովմայեցւոց, սոցա գողցածն սուտ Պալլադիոն մ'էր եւ ճշմարիտը Ենէասի ձեռքով բերուեցաւ ի Հռովմ, ուր կը պահուէր մեծ խնամով և որոյ եւ բախտն ի նա էր տպաստան: Գործածութեան մէջ այս բաւ, ընդարձակ առմամբ առնուելով, կը նշանակէ ո'ր և իցէ իր որ գրաւականն է քաղաքի կամ պետութեան մը տեսականութեան, և փոխարեութեամբ կը նշանակէ երաժիշի, պանդա-

ՍԻՄՆՉԵԼԻՔ ԱՍՏԵՂԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

Երկինք պատմեն զՔառս Աստուծոյ.
ՍԱՂ. 36. 2:

Իցէ՞ ինչ որ իրեւ խօսուէն բերանով զամենազօր զօրութենէ արարչին ճառիցէ, որ պէս մեծասքանչն երկինք իւրով չքեղն վայելչութեամբ: Երբաւի է ասել մարդարէին՝ թէ «Երկինք պատմեն զՔառս Աստուծոյ, և զարարածս ձեռաց նորա պատմէ հաստատութիւնն»: Զի ո՞ք որ մարդ ի մարդկանէ իցէ՞ մարթիցի պատմել զանպատումն, ճառել զանճառէն, և թէ զիւրդ եւ որպիսի՞ զօրութիւնն ամենարար իցէ՞ յայտ առնել: Ամբարձ զաչս քո ի վեր և հայես ջիր յերկիրն ի գիշերի, յորժամ զարդարեցին երկինք մեծապայծառ ջահիւք, այլ որ ինչ երեւին աչաց՝ այն չէ ինչ աւ այնու անբաւ զարմանալեօք զոր ի յոյտ ածէ զընտութիւն գիտնական ի ձեռն հեռադէտն գործոց:

Գիտութիւն մեծազօր պարզէ առաջի մարդոց հանապազ սքանչելիս մեծամեծս, և ի վեր հանէ զանհնարին խորս խմաստութեան Աստուծոյ, ընդ որս չէ հնար թէ մտք թափ անցանել զօրիցեն. ծո՞վ է անհուն համատարած, ընդ որ նաւարկել չէ մարթ մտաց մարդկան:

Այլ գիտութիւն ոչ դադարէ, չառնու զկայ. խորոց ի խորս լեալ խորասոյզ պնդի զհետ զանծանօթին. գուն մեծազօր գործէ զօրհանապազ աւ ք լինել խեղամուտ գաղտնեաց էլոց գոյացելոց և օրինաց յաւիտենից, խիւ արկեալ որոնէ զծոց երկրի, խուզէ ըզխորին խորս յատակաց անդնդոցն ծովուց, զարեգակունս որ ի հաստատութեան անդ երկնից՝ արկանէ ի զնին, որպէս զմի ի մանր մանր ձգեաց՝ յորոց բեւրք բերուց մարթի թէ ի կաթի միւսմ ջրոյ ամիսիցին: Եւ զի՞նչ այլ ոչ գործէ մարդ ի ձեռն հնարից գիտութեան զոր յօգուտ ի կիր ուսաւ արկանել. ի թեւս թեթեւս չոգւոյ սուրայ ցամաքաթեւ ընդ մկանունս ջուրց մեծատարացն ծովուց՝ խաղ արարեալ զտարերաց բռնութեամբ. վարդի ընդ ցամաք մեծաճիգ արձակավայր, ընդ երկաթի շաւիղս քաղաքաւորութեան, երազաւայ իրեւ զհողմ, հորդեալ իւր ճանապարհ ընդ գիւր և ընդ դաշտ, ընդ ձորս և ընդ ծործորս, ընդ անդնդախորս երկրի և ընդ

լերանցամէջն լերանց բարձրանց. տայ բանից եւ խորհրդոց թռչել սլանալ ծագաց ի ծագս աշխարհի ընդ թեւս ցանցակերպս որ շուրջ զերկրաւ սլասեն, եւ է զի վերանայ ի վերնագաւառս օդոց զօրէն հաւուց թռչնոց՝ խառնեալ ընդ ամպս յանհնարին բարձրութեան երկնից: Գիտութիւնն արար զմարդ, սողուն գետնաքարչ, արծուի մեծաթեւ որ ի թռչս բարձրաբերծս սուրացեալ ճախրիցէ առ երկնաւ: Մեծ, մեծ է արդարեւ որ ինչ ի ձեռն գիտութեան տըւաւ մարդոյ. այլ որ ինչ տացի առ յապայս՝ մեծ ևս լիցի ապաքէն քան զոր էն առ մեւք....

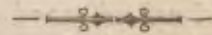
* *

Ձանքաւութիւն տիեզերաց և զգարմանաւիս որ ի խորս անդ երկնից՝ ած ի հանդէս ուսումն աստեղագիտութեան, որ թուի իմն մերձ ի կատարումն հասանել: Ըստ զարգանալ ուսողութեան, յընթացս քանի մի ամաց, երթայր և ծաղկէր աստեղագիտութիւն ի ձեռն արանց աւաղաց այնր գիտութեան, որք առ մեւք մանաւանդ կացին նըշանաւորք՝ նպատտ ոչ սակաւ գտեալ և ի բնական գիտութեանց, մինչեւ խեղամուտ լինել օրինաց ինչ մեծաքանչն կազմութեան երկնաւոր մարմնոց: Ասեն առաստելք թէ ոգի իմն էր ի հնումն ամենազօր ամենարուեստ, զոր արկեալ յուրութիւն ի շիւ մի փոքրիկ՝ մարթէր և մանուկ ոք կրել ի ծոց. այլ յորժամ մեծամեծս ինչ գործել էր ի մարդկան պէտս, հանէին ի բաց զխից չէին, և որ ի նմայն ամբոխեալ էր ոգին՝ հոսեալ արտաքս վաղվաղակի բաւական լինէր լնուլ երկիր մի ողջոյն, և առնել զոր ինչ միանգամ կամէին թէ առնիցէ: Օրինակ զայս ամենահնար է ուսողութիւն: Նշանախոսց մի աղեղան, զոր չափիցէ ուսող (*mathématicien*) ոք ճարտար ի խցկան իւրում՝ գրիչ ի ձեռին և քարտէս առաջի, տայ հաշուել առնն գիտնոյ զընթացս արեգականց և զերկրի և զմարմնոց գիտաւորաց, այլովքն հանդերձ, եւ զժամանակ տեւելոյ շրջանի նոցա ի խորս անդ անբաւութեան: Թէ քանի՞ օն իցէ հեռաւորութիւն այս նիշ աստեղ յերկրէ մերմէ, քանի՞ մեծութիւն նորա և որպիսի՝ արագութիւնն ընթացից, զի՛նչ սաստիկութիւն լուսոյ նորա և ջերմութեան, որովք տայ կենդանութիւն աշխարհաց բազմաց որ շուրջ զնովաւ շրջիցին. թէ ո՛ր այն

աստղ իցէ կենդրոն յայն նիշ աստեղատան, զոր հազիւ իմն թէ նշմարել ոք զօրիցէ լոկ աչօք. թէ քանի՞ բեւրք բիւրուց աստեղաց իցեն յամպակերպի ուրեք, զոր հանէ ի վեր ի խորին խորոց տիեզերաց, յանհուն անյաւ անդնդոց, հեռադէտն գործի. առ իմէ՛ աստղդ այդ գիտաւոր պատառիցի յերկուս և անհետ յաչաց լինիցի, որ երեւէին մեզ երբեմն ուրեմն մեծապայծառ շքեղութեամբ. զի՛նչ պատճառք նորաքանչըն երեւութից սլացեալ աստեղացն անձրեւաց. թէ որպիսի՛ ինչ իցէ գեղեցիկն այն խուսին իւրով պէսպէս կերպարանօք, մերթ մահիկեղջերքն շողացեալ և մերթ ի դէմս բոլորչիս երեւեալ. հի՛մ ուռնուցուն ջուրք համատարած ծովու, կամ է՛ր վասն տեղի տուեալ ընկրկիցին ի ցամաքէ. և, ո՛ զարմանալեաց. զի՛նչ ազգ նիւթոյ այրիցի յԱրեգական անդ մերում. իցէ՛ ի նմա ոսկի և արծաթ, երկաթ կամ սղինձ, եւ կամ զի՛նչ այլ գտանիցի և զի՛նչ ոչ. զայդ ամենայն պատմեսցէ քեզ հաւաստեալ սքանչելին աստեղագիտութիւն:

Ամենայն խեղամութիւն պատճառաց երեւութից ինչ որ յերկինս երեւիցին կամ ի վերայ երկրի՝ ի գիտութիւն անդր է ասպաստան. ոչ վարդապետութիւն և ոչ որ նոյնպիսի ինչ իցէ՝ մարթիցի յաւելուլ ինչ ի կործիս դարուց հնոց ժամանակաց, յորս այլ ընդ այլոյ մեկնէին զօրէնս տիեզերաց. եւ յորժամ յանհնարին հնարս մտանել հասանէր վասն իրիք իրիք երեւութից բնութեան, դնէին զնոսա ի սքանչելեաց Աստուծոյ, մինչեւ սին հանապազ ելանել յամենայն ճշմարտութենէ եւ ի բնաւ ստոյգ խեղամութենէ իրաց գործելոց: Գիտութիւնք ոչ ստնանեն հաւատոց, այլ որ տըգէտն է ամենայնի զոր գիտութիւնն ած ի մէջ՝ նա ոչ գիտաց յաստեղ ունել զհաւատըս, զի զմեծութիւն արարչին ի միտ ոչ առ:

8. Գ.

ՎՐԻՊԱԿԻ Դ. ԹՈՒՈՅՆ ՄԷՋ

Էջ	Սիւնակ	Տող	Վրիպակ	Ուղիղ
56	Ա	17	Նազերախայլ	Նազերաքայլ
60	Բ	41	մակարդի	մակարդակի

Արժանէր Ա. ՍԱՔԱՅԵԱՆ

Տնօրէն—Խմբագիր

ՄԻՋՐԱՆ ԱՍՏՐԱՆԱԶ

Տպարար. ՆԵԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Կ. Պօլիս, Էսկի Ջապրիէ ֆասէսի, 61.